

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA ARIFMETIK AMALLARNI O‘RGATISH METODIKASI

Abdiyeva Zilola Hamdamovna

Osiyo xalqaro universiteti o‘qituvchisi

Abdiyeva Aziza Valijonovna

Osiyo xalqaro universiteti 3-BT-24 guruh talabasi

Annotatsiya (Annotation): O‘zbek tili: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinflarda arifmetik amallarni o‘rgatish metodikasi haqida so‘z yuritiladi. Arifmetik amallarni o‘rgatishda o‘qituvchining roli, ishlatiladigan metodlar va amallarni o‘rganishda bolalar duch keladigan qiyinchiliklar yoritiladi. Maqolada, qo‘shish, ayirish, ko‘paytirish va bo‘lish kabi asosiy arifmetik amallarni o‘rgatishda qo‘llaniladigan metodik yondashuvlar va misollar keltirilgan. Ushbu maqola boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari uchun metodik qo‘llanma sifatida foydalidir.

Русский язык: В данной статье рассматриваются методики обучения арифметическим операциям в начальных классах. Описаны роль учителя, используемые методы и трудности, с которыми сталкиваются дети при освоении арифметических операций. В статье приведены примеры и методы преподавания основных арифметических операций, таких как сложение, вычитание, умножение и деление. Статья будет полезна учителям начальных классов как методическое руководство.

English: This article discusses the methodology for teaching arithmetic operations in primary school. It covers the teacher's role, the methods used, and the challenges children face when learning arithmetic operations. The article provides examples and methods for teaching basic arithmetic operations, such as addition, subtraction, multiplication, and division. This article serves as a methodological guide for primary school teachers.

Kalit so‘zlar (Keywords): O‘zbek tili: Boshlang‘ich sinflar, arifmetik amallar, metodika, qo‘shish, ayirish, ko‘paytirish, bo‘lish, o‘qituvchi, matematik ko‘nikmalar, darsliklar, metodik yondashuv.

Русский язык: Начальные классы, арифметические операции, методика, сложение, вычитание, умножение, деление, учитель, математические навыки, учебники, методические подходы.

English: Primary school, arithmetic operations, methodology, addition, subtraction, multiplication, division, teacher, mathematical skills, textbooks, methodological approaches.

Boshlang‘ich sinflarda matematikani o‘rgatish, o‘quvchilarning aqliy rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Arifmetik amallarni o‘rgatish esa bu jarayonning asosiy qismini tashkil etadi. Qo‘shish ayirish, ko‘paytirish va bo‘lish kabi asosiy arifmetik operatsiyalarni o‘rgatish bolalarga matematik tafakkur va mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Biroq, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun bu amallarni o‘rganish ba‘zan qiyin

bo‘lishi mumkin, chunki ular matematik tushunchalarni endi o‘zlashtirmoqda va ularga mos metodik yondashuvlar talab qilinadi.

Boshlang‘ich sinflarda arifmetik amallarni o‘rgatish metodikasi — bu matematikani bolalar uchun tushunarli va qiziqarli tarzda o‘rgatish uchun mo‘ljallangan maxsus yondashuvlarni o‘z ichiga oladi. Ushbu maqolada arifmetik amallarni o‘rgatishda qo‘llaniladigan asosiy metodlar, o‘qituvchining roli va bolalarning arifmetik amallarni o‘rganishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarga qarshi kurashish usullari haqida batafsil ma’lumot beraman.

1. Arifmetik amallarni o‘rgatish metodikasining maqsadi va vazifalari

Arifmetik amallarni o‘rgatishning asosiy maqsadi — bolalar matematikani o‘rganishni qiziqarli va samarali tarzda o‘zlashtirishi, amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirishdir. Bu jarayonni samarali tashkil etish uchun o‘qituvchi quyidagi vazifalarni amalga oshirishi kerak:

Arifmetik amallarni o‘rganish jarayonida bolalar nafaqat amallarni bajarishni, balki ularning mantiqiy asoslarini, bir-biriga bog‘liqligini ham tushunishlari zarur. Shu bilan birga o‘qituvchi arifmetik amallarni bajarish uchun kerakli ko‘nikmalarni bolalarda shakllantirishi kerak, bu esa vaqt o‘tishi bilan avtomatik bajariladigan amallarga olib keladi. Arifmetik amallarni o‘rganish orqali bolalarda analitik fikrlash rivojlantiradi, chunki ular har bir amalni bajarishda mantiqiy xatoliklarni aniqlashga o‘rganadilar. Matematikani o‘rganishda bolalar o‘zlarini ishtirokchi sifatida his qilishlari, turli xil topshiriqlarni bajarish orqali puxta o‘rganishlari kerak.

2. Arifmetik amallarni o‘rgatish jarajonida turli metodlardan foydalanish mumkin.

1. Vizual metod

Vizual metodda bolalar arifmetik amallarni bajarishda tasvirlar, diagrammalar, kartochkalar va boshqa vizual vositalar yordamida tasavvur hosil qilishadi. Misol uchun, qo‘shish yoki ayirish amallarini o‘rgatishda o‘qituvchi ob‘ektlarni yoki raqamlarni tasvirlab, bolalarni shu raqamlar yordamida amallarni bajarishga yo‘naltiradi.

2. Raqamlar bilan ishlash metodikasi

Bu metodda bolalarga raqamlarni aniq va to‘g‘ri o‘qish va yozish, ularning o‘rni va qiymatini tushunish asosida amallarni bajarish o‘rgatiladi. Bolalar raqamlar bilan mashqlarni bajarish orqali ularning o‘rtasidagi bog‘lanishlarni o‘rganadilar.

3. O‘yin asosida o‘rgatish

Matematik o‘yinlar yordamida bolalar arifmetik amallarni o‘rganishadi. Bu o‘yinlar bolalarga bilimni o‘zlashtirishda yordam beradi, shu bilan birga, o‘rganish jarayonini qiziqarli va o‘zgacha qiladi. O‘yinlar bolalarga amallarni bajarishni tez va aniq o‘rganishga yordam beradi.

4. Aqliy mashqlar va yozma mashqlar

Aqliy mashqlar bolalarning matematik tafakkurini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Yozma mashqlar esa bolalarga matematik amallarni bajarishda ko‘nikmalarni mustahkamlashga yordam beradi. Bunda, masalan, qo‘shish yoki ayirishni amaliy ravishda mashq qilish yordamida bolalar o‘z ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

5. Xatoliklarni tahlil qilish

Bolalar matematikada xatoliklar qilishadi, bu esa o‘rganish jarayonining ajralmas qismi. O‘qituvchi xatoliklarni tahlil qilib, ularni qanday tuzatishni tushuntiradi, bu esa bolalarning matematik tafakkurini rivojlantiradi.

3. Arifmetik amallarni o‘rgatishda o‘qituvchining roli

O‘qituvchi bu jarayonda juda muhim rol o‘ynaydi. U o‘zining metodik ko‘nikmalariga tayanib, bolalarga arifmetik amallarni tushunarli va qiziqarli tarzda o‘rgatishi kerak. O‘qituvchining asosiy vazifasi:

- **Bolalarga amallarni to‘g‘ri tushuntirish.** O‘qituvchi arifmetik amallarni yengil va tushunarli tarzda tushuntirib, ularning mantiqiy asoslarini bayon qiladi.
- **Individual yondashuvni qo‘llash.** Har bir bola o‘ziga xos tarzda o‘rganadi, shuning uchun o‘qituvchi har bir o‘quvchining ehtiyojiga mos ravishda darsni tashkil etishi kerak.
- **Qiziqarli va samarali metodlarni qo‘llash.** O‘qituvchi bolalarning diqqatini jalb qilish uchun interaktiv metodlarni qo‘llaydi, masalan, o‘yinlar, ko‘rgazmali materiallar, guruhli ishlash.
- **Bolalarga motivatsiya berish.** O‘qituvchi bolalarga muvaffaqiyatni ta‘minlash uchun ularni doimo rag‘batlantiradi va ularning o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqini oshiradi.

4. Arifmetik amallarni o‘rganishdagi qiyinchiliklar

Arifmetik amallarni o‘rganishda bolalar ba‘zan quyidagi qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin:

- **Raqlamlar va ularning qiymatlarini tushunmaslik.** Bolalar ba‘zan raqamlarning qiymatlarini tushunmaydilar, bu esa amallarni bajarishda xatoliklarga olib keladi.
- **Qo‘shish va ayirishni aralashtirish.** Ba‘zi bolalar qo‘shish va ayirish amallarini aralashtirishlari mumkin, shuning uchun o‘qituvchi bu amallarni aniq va farqli tarzda tushuntirishi kerak.
- **Muddatlar bilan bog‘liq qiyinchiliklar.** Matematikaviy mashqlarni tezda bajarishning o‘zi ba‘zan bolalarga qiyinchilik tug‘dirishi mumkin. Bu holatda o‘qituvchi vaqtni boshqarishni o‘rgatishi zarur.

5. Xulosa

Boshlang‘ich sinflarda arifmetik amallarni o‘rgatish metodikasi bolalarga matematikani yaxshi tushunish va o‘rganish uchun muhimdir. O‘qituvchi bolalarga tushunarli va qiziqarli tarzda o‘rgatishi, ularni rag‘batlantirishi va matematik tafakkurini rivojlantirishi zarur. Shu bilan birga, arifmetik amallarni o‘rganish bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi va amaliy ko‘nikmalarni shakllantiradi, bu esa kelajakda yanada murakkab matematik masalalarni o‘rganishga tayyorlaydi.

ADABIYOTLAR:

1. Abdiyeva, Z. H. (2025). BOSHLANG'ICH SINFLARDA TENGLAMALARNI YECHISHGA O'RGATISHNING METODIK ASOSLARI. PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI, 2(2), 321-324.
2. Jo‘Rayeva, D. O. (2024). EDUCATIONAL VIEWS OF PEDAGOGUES TOWARDS THE ENVIRONMENT. *Экономика и социум*, (4-1 (119)), 194-197.
3. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES" (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
4. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.
5. Shuhratovich, T. A. (2025). PSIXOLOGIK TESTLAR TURLARI VA ULARNI QANDAY QO‘LLASH. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 8-15.
6. Abdurahmon, T. (2025). BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O‘RGANISH ULARNING RIVOJLANISH JARAYONLARI. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 16-21.
7. Abdurahmon, T. (2025). STRESSNI EKSPERIMENTAL TAHLIL QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 51-56.
8. Abdurahmon, T. (2025). XOTIRA VA ESLAB QOLISH JARAYONLARINI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 57-62.
9. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINI EKSPERIMENTAL TADQIQ QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 1-7.
10. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA NEYROEKSPERIMENTLARNING AHAMIYATI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 14-20.
11. Abdurahmon, T. (2025). KOGNITIV PSIXOLOGIYA INSONNING ONG JARAYONLARI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 8-13.
12. Ravshanovich, A. O. HISSIY ZO ‘RIQISHLAR VA OBSESSIYALARDAN XALOS BO ‘LISH USULLARI VA TAVSIYALAR. *ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ ТАДҚИҚОТЛАР: ДАВРИЙ АНЖУМАНЛАР: 10-ҚИСМ*, 87.
13. Ikromova, S. (2023). CONCEPT OF IDEOLOGY AND FORMATION OF IDEOLOGICAL IMMUNITY IN YOUTH STUDENTS. *Modern Science and Research*, 2(6), 1223-1226.